

<https://doi.org/10.15407/socium2023.03.126>
УДК: 331.101.5:316.42

Creative Commons Attribution 4.0 International

Коваль О.П., д-р екон. наук, старший науковий співробітник, доцент, головний консультант відділу соціальної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень, вул. Пирогова, 7-А, Київ, 01054, Україна, email: koval211095@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9349-0130>,

Власенко Р.В., канд. держ. упр., завідувач відділу соціальної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень, вул. Пирогова, 7-А, Київ, 01054, Україна, email: rvlasenko@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9915-8259>

НОВА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Викладено підходи та основні принципи формування нової соціальної політики, яку має проводити держава у повоєнному відновленні. Визначено, що першочерговою метою такої політики має стати зміна парадигми взаємодії між владою та суспільством, яка забезпечить перехід до більш прагматичних і ефективних відносин між цими сторонами, соціальну компенсацію для послаблення соціальних протиріч, а також "амортизацію" конфліктів. Наголошено, що соціальний захист повинен стати менше спрямованим на надання благ і допомоги бідним, і більше акцентуватись на підтримці самопомоги українців. У фокусі не лише забезпечення предметами споживання, але й стимулювання ініціативи та навичок самостійного забезпечення. Окреслено цілі та завдання нової соціальної політики, що полягають у відновленні довіри суспільства до держави, комплексному перетворенні підходів до оплати праці, податків і соціального страхування, сприянні ефективній зайнятості, забезпеченні дійсної ефективності соціальних видатків, об'єднанні зусиль суспільства, бізнесу та влади. Визначено принципи, на яких має ґрунтуватись нова соціальна політика: гуманізму та соціальної справедливості, системності і комплексності, превентивності заходів, адресності, адаптивності, багатосуб'єктності. Запропоновано механізми реалізації нової соціальної політики, особливе місце серед яких займає соціальний діалог на основі чотиристоронньої (працівники, роботодавці, держава, органи місцевого самоврядування) та чотирирівневої (національний, галузевий, територіальний і локальний) моделі. Визначено корпоративну соціальну відповідальність як засіб поглиблення соціального діалогу, та наголошено на необхідності її впровадження у вигляді моделі національної політики та її нормативного закріплення, а також посилення спільних зусиль бізнесу, держави, організації громадянського суспільства щодо впровадження такої моделі.

Ключові слова: соціальна політика, людський капітал, повоєнне відновлення, суспільний розвиток.

Koval O.P., Dr Habil (Economics), senior research fellow, associate professor, chief consultant of the social strategy department, National Institute for Strategic Studies, 7-A, Pyrohova Str., Kyiv, 01054, Ukraine, email: koval211095@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9349-0130>,

Vlasenko R.V., PhD. (Public Administration), head of the social strategy department, National Institute for Strategic Studies, 7-A, Pyrohova Str., Kyiv, 01054, Ukraine, email: rvlasenko@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9915-8259>

© Коваль О.П., Власенко Р.В., 2023

A NEW SOCIAL POLICY AS A WAY TO RESTORE HUMAN CAPITAL

The article outlines the approaches and basic principles of forming a new social policy, which Ukraine should pursue in post-war reconstruction. It was determined that the primary goal of such policy should be a change in the paradigm of interaction between the government and society, which would ensure a transition to more pragmatic and effective relations between these parties, social compensation to alleviate social contradictions, as well as "depreciation" of conflicts. The authors emphasized that social protection should become less aimed at providing benefits and assistance to people experiencing poverty and more emphasis on supporting the self-help of Ukrainians. The focus is not only on delivering consumer goods but also on stimulating initiative and self-sufficiency skills. The article outlines the goals and tasks of the new social policy, which consist of restoring public trust in the state, comprehensive transformation of approaches to wages, taxes and social insurance, promotion of adequate employment, ensuring real efficiency of social expenditures, unification of efforts of society, business, and government. The new social policy's principles should be determined: humanism and social justice, systematicity and comprehensiveness, preventive measures, targeting, adaptability, and multi-subjectivity. The authors suggested mechanisms for implementing the new social policy, among which a special place is taken by a social dialogue based on a four-way (employees, employers, state, local self-government bodies) and four-level (national, branch, territorial and local) model. Corporate social responsibility is defined as a means of deepening social dialogue and the need for its implementation in the form of a national policy model and its normative consolidation, as well as strengthening the joint efforts of business, the state, and civil society organizations to implement such a model, is emphasized.

Keywords: social policy, human capital, post-war recovery, social development.

Актуальність дослідження зумовлена, насамперед, масштабами втрат людського капіталу через низку факторів і тенденцій, що мають як системний, так і раптовий характер.

Однією з головних загроз відтворенню людського капіталу є бідність. Механізм подолання бідності нової соціальної політики має полягати, за можливості, у зміні життєвих обставин конкретних людей та їх груп, сприяти скороченню кількості тих, які потребують сторонньої допомоги. Для цього необхідні діагностика соціальної "виключеності" та розробка програм соціальної інклюзії вразливих груп та осіб.

Несприятливі зміни в демографічній ситуації, зокрема, старіння населення та масштабна зовнішня міграція, спричинена війною, вимагає адаптації соціальної політики. Так, зростання кількості літніх людей вимагає вдосконалення системи пенсійного забезпечення або поліпшення послуг догляду за ними, міграційна політика потребує розробки підходів до використання потенціалу емігрантів.

Зміни в економіці, такі як зростання безробіття або зміни в структурі робочих місць, також вимагають збільшення соціальної підтримки для безробітних і впровадження програм перекваліфікації для тих, хто втратив роботу через зміни в структурі економіки.

Зрештою, внаслідок бойових дій з'явилися нові категорії населення, що потребують підтримки держави внаслідок зростання загальної кількості вразливих осіб. З огляду на інтенсивне ресурсне виснаження держави, забезпечувати соціальну справедливість.

ливість і рівні можливості завдяки наявним підходам до соціальної політики надалі буде важко.

Це становить загрозу успішному повоєнному відновленню та подальшому розвитку держави, її соціальної та економічної сфер. Таким чином, перед Україною постає завдання відновлення людського капіталу, яка має вирішуватись у двох площинах: стимулювання повернення громадян України на Батьківщину та вибудовування ефективної системи формування, розвитку людського капіталу всередині країни. Вирішення цього двоєдиного завдання має ґрунтуватися на якісно новій соціальній політиці, головною функцією якої є відтворення людського капіталу.

Мета дослідження – визначити засади, принципи та головні положення соціальної політики держави, які спрямовані на відновлення та примноження людського капіталу в Україні, а також окреслити механізми імплементації цих засад.

Основам соціальної політики присвячено чимало праць як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників.

Так, Б. Скеггс аналізує взаємозв'язок між соціальними нерівностями, культурою та класом у контексті соціальної політики [1], праці Г. Еспен-Андерсена зосереджені на концепціях добробуту, соціального захисту та принципах розподілу ресурсів [2], питання рівних можливостей досліджує Е. Губер [3], а концепцію “комплексної справедливості” висунуто Е.О. Райтом [4].

Серед вітчизняних дослідників варто виокремити таких як К. Ніколаєць – досліджувала напрями та чинники соціальної політики України у добу її становлення [5], О. Макарова – розглядала методологічні питання розроблення та оцінювання державних соціальних програм [6], О. Беляєв, Р. Атаманюк [7] – дослідження присвячені сутності та формам прояву соціальної економіки, соціалізації економіки та її соціально-економічного потенціалу, В. Хаустова та О. Омельченко [8] – досліджували регіональні аспекти соціальної політики, С. Дорошенко [9] – у працях відображені управлінський аспект і питання трансформацій.

Водночас зазначені праці мають глибоко фундаментальний характер та не враховують поточну ситуацію та виклики, з якими зіткнулась Україна у 2022–2023 рр.

Сфера соціальних послуг ще до пандемії COVID-19 та розгортання повномасштабної війни була у фокусі соціальної політики Уряду України. Проте сьогодні вона стала суттєвим джерелом ризиків для соціальної стійкості внаслідок різкого збільшення кількості людей, що потребують допомоги. Щодня збільшується кількість осіб, переміщених з районів проведення бойових дій або громад, які перебувають у тимчасовій окупації. Для порівняння: центрами соціальних служб протягом 2021 р. надано соціальних послуг понад 323 тис. сім'ям (особам), а протягом лише 6 місяців 2022 р. – майже 330 тис. сім'ям (особам).

Стійкість людського капіталу значною мірою визначається здатністю держави здійснювати взяті на себе соціальні зобов'язання. Результативність стратегічних підходів до реалізації цього завдання багато в чому залежить від того, наскільки значущі та соціально ефективні відповіді будуть знайдені на запити українського суспільства в цій сфері. Серед таких запитів можна виокремити *забезпечення соціальної справедливості; рівність доступу громадян до основних соціальних благ (безпека, охорона здо-*

ров'я, житло, освіта, належний соціальний захист); ліквідація значних диспропорцій у соціально-економічному розвитку різних соціальних груп; підвищення соціальної довіри та соціальної згуртованості в суспільстві.

Реалізація вказаних запитів передбачає формування нової якості життя людини, що зумовлює необхідність удосконалення інституційного підґрунтя соціального розвитку, збільшення інвестування у людський капітал і розвиток соціальної інфраструктури.

Відповідно, відновлення людського капіталу є комплексним завданням, вирішення якого потребує міжвідомчого та багаторівневого підходів, об'єднання зусилля влади, громади та бізнесу. Сприяння та заохочення потребують приватно-державне партнерство, спонсорство, благодійність, волонтерство, участь громадянського суспільства в соціальній політиці.

Нова соціальна політика покликана, насамперед, змінити парадигму взаємовідносин влади й суспільства, забезпечити перехід до більш прагматичних та ефективних відносин між ними, виконуючи соціально компенсуючу роль для ослаблення соціальних протиріч та “амортизування” конфліктів і формуючи в Україні доброзичливу, партнерську, людиноорієнтовану модель взаємодії органів влади та місцевого самоврядування, мешканців регіону, громадських організацій, бізнесу у сферах зайнятості, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури, фізичної культури та спорту.

Об'єктами нової соціальної політики мають стати загальнодержавні сфери (охорона здоров'я, освіта, культура, фізична культура та спорт), окремі категорії населення (молодь, люди працездатного віку, люди поважного віку) та окремі соціальні групи (малозабезпечені, особи з інвалідністю, ветерани війни, внутрішньо переміщені особи тощо).

При розробці стандартів нової соціальної політики необхідно брати до уваги цілісну систему соціально-економічних і політичних відносин держави. Особливість соціальної сфери полягає в тому, що вона не породжує додаткової вартості, а отже, потребує зовнішнього фінансування, яке зазвичай надходить з-за її меж. Забезпечення соціальної стабільності через мінімізацію соціальних ризиків стає неможливим без міцної економічної бази. До повномасштабної війни Україна витрачала значно вищу частку ВВП на соціальний захист (6,1%), ніж інші країни регіону. Попри те, що ця частка була збільшена до 8,2% у 2022 р., за нашими прогнозами на 2023–2024 рр. вона повернеться на довоєнний рівень (6–7%). Внаслідок зростання кількості осіб, які потребують державної підтримки (сьогодні близько 72% населення прямо або опосередковано отримують принаймні один вид соціальних виплат [10]), це складе значну проблему для забезпечення виконання державою соціальних зобов'язань.

Крім того, з початку бойових дій значно загострився ризик низького рівня життя населення. Через війну за межею бідності опинилися додатково 8 млн українців. За оцінками Світового банку, на кінець 2022 р. понад 24% населення живуть у бідності (рис. 1), порівняно з більше ніж 2% до війни, а до кінця року ця цифра може зрости до 55%.

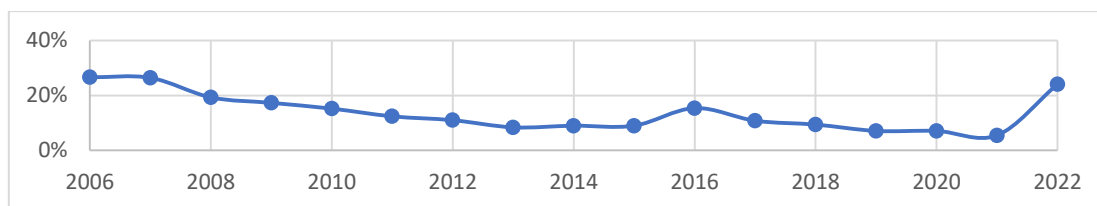

Рис. 1. Частка населення України, що живе у бідності

Джерело: складено авторами на основі даних Світового банку.

З огляду на брак ресурсів, збільшення кількості людей, які потребують допомоги держави, та комплексність проблематики, нова соціальна політика не може орієнтуватися на короткострокові завдання, вона повинна визначати стратегічні напрями, які можуть піддаватися тактичним коригуванням, але вона має бути цільною, розумною, раціональною та ефективною та формуватися з урахуванням поточної економічної та політичної ситуації.

Соціальний захист у новій соціальній політиці має дедалі менше трактуватись як спосіб розподілу благ і допомоги бідним, зміщуючи акцент не на забезпечення українців предметами споживання, а на засоби самодопомоги. Оскільки старшому поколінню важко адаптуватися до жорстких реалій сьогодення, на перехідний період потрібно зберегти більш звичні види державної соціальної допомоги. Проте допомога повинна полягати в тому, щоб ті, які її потребують, перестали бути залежними і змогли стати відповідальними за самих себе. У цьому контексті сама соціальна політика має стати іншою – освіченою, науковою, технологічною, контрольованою.

Нова соціальна політика має бути спрямована не тільки на вразливі соціальні групи непрацюючого населення, але й на зайнятих у суспільному виробництві сприяння механізмів висхідної соціальної мобільності та формування соціального ліфта для всіх груп населення [11]. Для цього держава мусить всіляко мотивувати людей працездатного віку до більшої економічної активності, а молодому поколінню надавати допомогу в отриманні навиків адаптації до самостійного дорослого життя, конкурентоспроможності, віри у власні сили та здібності. Сьогодні залишається висока частка безробітних серед молоді – понад 22% за станом на серпень 2023 р.¹. Водночас спостерігається й дефіцит профільних фахівців, що мали б надавати безпосередньо соціальні послуги.

Важливим аспектом залишається соціальна та економічна інклюзія осіб “срібного віку”. Зокрема, Україна входить до тридцяти країн світу з найбільшою часткою осіб у віці від 60 років. Згідно з національним демографічним прогнозом, у 2030 р. частка осіб віком понад 60 років становитиме більше ніж 26% загальної кількості населення, а віком 65 років і старше – 20%.

¹ Яценко Л.Д. Молодіжний сегмент ринку праці України в період повномасштабної війни. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/molodizhnyy-sehment-rynku-pratsi-ukrayiny-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>

Українці повинні мати змогу реалізувати свої професійні знання, знайти роботу, що дозволить їм отримувати гідну заробітну плату, забезпечувати сім'ю, розвиватися та будувати кар'єру.

Пріоритет у створенні робочих місць необхідно віддати національному бізнесу, а роль економічного цілепокладання – державі.

Сфера соціальних послуг має стати проактивною: не людина йде до держави зі своїми проблемами, а сама влада виявляє проблеми людини та допомагає їй через налагоджування постійного діалогу із суспільством, ініціатива якого йде від держави та органів місцевого самоврядування.

Сьогодні діюча система надання соціальних послуг в Україні не забезпечує якісну й сучасну допомогу всім, хто цього потребує. Серед основних причин цього, крім браку ресурсів і недосконалості законодавства, виокремлюють недоліки роботи служб, що мають виявляти осіб, які потребують допомоги, інформувати населення про права та можливості щодо отримання певних видів допомоги або послуг, надавати такі послуги та допомогу у повному обсязі та відповідної якості тощо. Внаслідок цього надання найбільш затребуваних соціальних послуг “догляд вдома” та “натуральна допомога” характеризується значною територіальною нерівномірністю: кількість мешканців на одного надавача соціальних послуг варіюється від 6,9 тис. до 255,2 тис. осіб².

Необхідно налагодити механізми реалізації стандартів соціальних послуг і сервісів, створення комфортного середовища в установах соціальної сфери доброзичливої до людини.

Сфера соціальної допомоги має функціонувати на засадах адресності, соціальної справедливості та врахування інтересів кожної людини.

Реформування сфери охорони здоров'я – один з найважливіших і соціально значущих напрямів нової соціальної політики, оскільки будь-які зміни в цій сфері не тільки позначаються на добробуті населення, але й безпосередньо впливають на його здатності примножувати соціальний капітал. Стратегічною метою державної політики у цій сфері має бути покращення стану здоров'я населення, скорочення прямих і непрямих втрат суспільства за рахунок зниження захворюваності та смертності й зниження рівня інвалідизації.

Основними напрямками політики у сфері охорони здоров'я населення слід вважати забезпечення доступності (у широкому розумінні) та якості медичного обслуговування, що має бути досягнуто шляхом:

– забезпечення стійкості та прозорості багатоканальної системи фінансування сфери охорони здоров'я, запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування;

– вдосконалення механізмів фінансового планування та оплати медичної допомоги, що стимулюють зростання ефективності використання ресурсів в охороні здоров'я;

– посилення державного регулювання платної медичної допомоги, що надається у державних і муніципальних медичних установах;

² Коваль О.П. Доступність соціальних послуг. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/dostupnist-sotsialnykh-posluh>

– підвищення реальної доступності медичної допомоги для широких верств населення, обсяги якої відповідатимуть рівню захворюваності та запиту населення, сучасному стану медичної науки та технології, а також ресурсам місцевих бюджетів;

– скорочення термінів відновлення втраченого здоров'я населення шляхом впровадження у медичну практику сучасних методів профілактики, діагностики та лікування;

– розвиток і розширення програми реабілітації, спрямованої на повноцінне включення в економічну активність після лікування отриманих травм;

– забезпечення міжвідомчого та багаторівневого підходів у питаннях підвищення якості життя, покращення умов праці, побуту та відпочинку населення;

– створення постійно діючої інформаційно-пропагандистської системи, спрямованої на профілактику захворювань.

У контексті відновлення людського капіталу має бути реформована система освіти в Україні, запроваджені нові філософія навчання, зміст, можливості та прогнозований результат-формування компетентностей XXI ст.: математична, загальнокультурна та економічна компетентності, підприємливість та інноваційність, екологічна компетентність.

Заклади освіти мають стати місцем, де українці отримують не лише знання, але й уміння їх застосовувати та цінності для оцінювання навколишнього світу і дійсності. Зокрема, школа має стати не лише навчальним закладом, але й безпечним середовищем для розвитку, де діти навчаються спілкуватися між собою. Таке навчання передбачає впровадження нових методик викладання, зміну формату спілкування учнів, учителів та батьків, упровадження проєктної роботи та навчання через діяльність³.

З огляду на зазначені засади нової соціальної політики, важливо виокремити основні принципи, на яких вона має ґрунтуватись.

Принцип гуманізму та соціальної справедливості означає, що нова соціальна політика визнає самоцінність людської особистості, її прав на свободу, розвиток своїх здібностей, гідне, повноцінне та щасливе життя незалежно від національних, расових, релігійних та інших індивідуальних або соціальних особливостей. Мають бути створені безкорисливі відносини між людьми, засновані на взаємодопомозі, взаєморозумінні та доброті.

Нова соціальна політика має запобігати перетворенню системи соціального захисту на інструмент загального усереднення та поширення загальної бідності й орієнтувати її на допомогу та підтримку дійсно нужденного населення. Захисні гарантії та блага мають стати рівнодоступними усім членам суспільства, усім верствам і групам населення з урахуванням їхнього трудового внеску.

Принципи системності та комплексності пов'язані зі створенням системи соціального захисту як упорядкованої сукупності взаємодіючих компонентів, як цілісного утворення, складеного з елементів, як комплексу взаємозалежних структурних елементів, що у процесі інтеграції утворюють певну цілісність.

³ Вашук Т.В. Чому потрібна реформа освіти? 2020. URL: <https://info.nvrada.gov.ua/chomu-potribna-reforma-osvity>

Принцип комплексності передбачає забезпечення тісної єдності всього комплексу заходів економічного, соціального, правового та іншого характеру через:

- єдність цілей, принципів і напрямів діяльності;
- поєднання історичного досвіду та традицій із сучасною практикою допомоги людині;
- всебічне вивчення об'єкта соціального захисту (індивіда, соціальної групи, територіальної спільності, трудового колективу);
- координацію та узгодженість дій суб'єктів соціального захисту;
- контроль за здійсненням заходів щодо надання допомоги та підтримки людям.

Принцип превентивності заходів щодо соціального захисту в новій соціальній політиці означає попередження причин соціального неблагополуччя, виявлення їх на початковій стадії формування та своєчасне усунення шляхом:

- допомоги пенсіонеру, особі з інвалідністю у пошуку та знаходженні роботи, розвитку надомної праці;
- підтримки недержавних систем соціального страхування;
- розвитку приватного сектору соціального обслуговування;
- розвитку різних форм участі населення у фінансуванні соціальних програм, наприклад, на основі розвитку іпотечного кредитування, підтримки діяльності страхових медичних компаній (допомога сім'ї або окремії людині у виборі медичного закладу, лікаря, необхідних видів медичних послуг);
- поєднання платних і безоплатних соціальних послуг;
- підтримання величини грошових доходів громадян на рівні не нижче за фактичний прожитковий мінімум.

Принцип адресності соціального захисту в новій соціальній політиці передбачає здійснення комплексу заходів щодо підтримки гідних умов існування людей, які дійсно цього потребують, тобто перебувають в обставинах, що зумовлюють їх потребу у соціальному обслуговуванні, з урахуванням їх індивідуальних потреб, можливостей і відповідності встановленим критеріям. При цьому оптимальними критеріями надання адресної соціальної допомоги можна вважати:

- 1) розмір сукупного сімейного або середньодушового доходу нижче за суму прожиткових мінімумів всіх членів сім'ї за соціально-демографічними групами. При цьому використання середньодушового доходу як єдиного критерію, без урахування потенційних можливостей клієнтів мати додатковий дохід (наприклад, завдяки вторинній зайнятості, здачі в оренду квартири, машини, гаража тощо), може стимулювати утриманство і не сприяє розвитку ініціативи та соціальної активності нужденних;
- 2) відсутність засобів для існування;
- 3) самотність та нездатність до самообслуговування;
- 4) матеріальні збитки або фізичні ушкодження (внаслідок бойових дій, стихійних лих, катастроф).

Принцип адаптивності соціального захисту означає її здатність до самовдосконалення, розвитку самозахисної активності та ініціативи самих соціальних суб'єктів, їх здатність до самопомоги, прояву соціального творчого потенціалу, використання власних засобів соціального захисту.

Принцип багатосуб'єктності соціального захисту передбачає участь різних суб'єктів у здійсненні соціальної допомоги людям і вразливим групам населення (держави, профспілок, громадських об'єднань, роботодавців, соціальних працівників).

Наразі законодавство України в соціальній сфері є фрагментарним і регламентує лише окремі аспекти соціальної політики (охорона здоров'я, зайнятість, пенсійна сфера, соціальні послуги тощо). Тому вбачається доцільним закріпити на законодавчому рівні головні положення нової соціальної політики, визначивши правові та організаційні основи забезпечення прискореного відновлення людського капіталу, основні цілі, напрями та принципи державної політики у соціальній сфері.

Вкрай важливим вбачається виокремлення *механізму соціального діалогу* та мотивування бізнесу до соціальної відповідальності з боку держави. Соціальний діалог є перевіреним інструментом дієвої політики правових демократичних держав, які розвивають національну, соціально орієнтовану ринкову економіку, спрямовану на реальне забезпечення прав людини та підвищення ефективності соціального захисту. Сьогодні в Україні розбудовується чотиристороння (працівники, роботодавці, держава, органи місцевого самоврядування) чотирирівнева (національний, галузевий, територіальний і локальний) модель соціального діалогу. Сьогодні Україна вже робить перші кроки в напрямі розвитку соціального діалогу у формах державно-приватного партнерства, що відображає соціальну відповідальність поглиблення соціального діалогу у сфері надання громадських послуг, фінансування освітніх програм і працевлаштування осіб, які не є конкурентними на ринку праці.

У новій соціальній політиці ця модель потребує підтримки та подальшого розвитку, оскільки вона допомагає соціальній інклюзії та підвищенню якості життя громадян, сприяючи розвитку людського капіталу і підтримці тих, хто потребує додаткової уваги та ресурсів для досягнення повноцінної участі у суспільстві.

Поглибленню соціального діалогу сприятиме впровадження національної моделі політики корпоративної соціальної відповідальності, що означає добровільно взяті соціально орієнтовані зобов'язання бізнесу, які перевершують норми законодавства у сфері соціально-трудових відносин. Така модель досі не сформована через відсутність єдиного, нормативно закріпленого розуміння змісту соціальної відповідальності бізнесу, а також недостатність спільних зусиль бізнесу, держави, організацій громадянського суспільства щодо впровадження такої моделі.

Нова соціальна політика щодо поглиблення соціального діалогу та розвитку системи корпоративної соціальної відповідальності має бути спрямована на:

– розбудову основних інститутів соціального діалогу, удосконалення процедур легітимізації його суб'єктів і визначення повноважень та сфери впливу для ведення колективних переговорів на усіх рівнях:

- впровадження кращих європейських практик ведення соціального діалогу;
- підвищення ефективності співпраці сторін соціального діалогу з організаціями громадянського суспільства;
- формування та впровадження національної моделі політики корпоративної соціальної відповідальності;

- розвиток мережі органів соціального діалогу національного, галузевого, територіального та локального рівнів;
- створення нової моделі вирішення колективних трудових спорів;
- розвиток культури соціального діалогу, в тому числі, шляхом запровадження спеціальної освіти та підготовки фахівців соціального діалогу;
- розвиток корпоративної соціальної відповідальності шляхом виконання суб'єктами господарювання підвищених зобов'язань щодо соціального захисту працівників, захисту інтересів споживачів, підвищення екологічної безпеки тощо.

Висновки. Головна мета нової соціальної політики держави – це відновлення та прирощення людського капіталу шляхом створення в країні комфортного середовища для праці та життя людини.

Стратегічними напрямами нової соціальної політики мають стати:

- відновлення довіри суспільства до державної політики, спрямованої на покращення життя громадян;
- трансформація соціальної сфери до нової моделі, в основі якої лежить розуміння людського капіталу як фактор соціально-економічного розвитку;
- комплексне перетворення підходів до оплати праці, податків і соціального страхування;
- сприяння ефективній зайнятості та створення нових робочих місць;
- зміни щодо окремих, найбільш критичних напрямів розвитку соціальної сфери, забезпечення реальної ефективності соціальних видатків;
- об'єднання зусиль суспільства, бізнесу та влади для формування узгодженої відповіді на демографічний, бюджетний і соціальний виклики.

У цілому концепція нової соціальної політики не повинна зводитися до безоплатної допомоги та заохочення її пасивного очікування. Вона покликана відроджувати та заохочувати в людині почуття відповідальності за свою долю, формувати мотиви до високопродуктивної праці та залучати її до такої праці, створювати в суспільстві відносно рівні “стартові можливості” для всіх її членів. Тому в суспільстві повинні бути створені економічні, організаційні, правові фінансові та інші умови для формування самосвідомості, уявлень про роль і місце людини у захисті своїх прав та охорони корінних життєвих інтересів, способи власної самореалізації та самоствердження, взаємодію з іншими суб'єктами соціального захисту.

Список використаних джерел

1. Skeggs B. Formations of class & gender: Becoming respectable. Sage Publications Ltd, 1997. 200 p.
2. Esping-Andersen G. The three worlds of welfare capitalism. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990. 248 p. <https://doi.org/10.1177/095892879100100108>
3. Huber E., Stephens J.D. Democracy and the left: social policy and inequality in Latin America. The University of Chicago Press, 1990. 342 p.
4. Wright E.O. Class counts: comparative studies in class analysis. Cambridge, New York: Cambridge University Press; Paris: Maison des sciences de l'homme, 1997. 576 p.
5. Ніколаєць К.М. Соціальна політика в Україні (у 90-х роках ХХ ст.): монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 296 с.

6. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монографія. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. 244 с.
7. Соціальна економіка: навч. посібник / керів. авт. кол. О.О. Беляєв. Київ: КНЕУ, 2014. 481 с.
8. Хаустова В.С., Омельченко О.І. Соціальна політика в регіонах України: монографія. Київ: Інжек, 2012. 428 с.
9. Дорошенко В.С. Соціальна політика як інститут публічного управління: теорія та евристика: монографія / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. Біла Церква: Білоцерківдрук, 2022. 263 с.
10. The Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – August 2022 / A. Himmelfarb (Ed.). The World Bank, 2022. 242 p.
11. Яровая Л.В. Человеческий капитал как критерий эффективности современной социальной политики. *Society, Politics, Administration in Central Europe*. 2017. № 2. С. 68–72.

Отримано 28.07.23 та прийнято 21.09.23

References

1. Skeggs, B. (1997). *Formations of class & gender: Becoming respectable*. Sage Publications Ltd.
2. Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1177/095892879100100108>
3. Huber, E., Stephens, J.D. (1950). *Democracy and the left: social policy and inequality in Latin America*. The University of Chicago Press.
4. Wright, E.O. (1997). *Class counts: comparative studies in class analysis*. Cambridge, New York: Cambridge University Press; Paris: Maison des sciences de l'homme.
5. Nikolaiets, K.M. (2016). *Social policy in Ukraine (in the 1990s): monograph*. Kyiv: National University Of Trade And Economics [in Ukrainian]
6. Makarova, O.V. (2015). *Social policy in Ukraine: monograph*. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian]
7. Bieliaiev, O.O. (Ed.). (2014). *Social economy: education manual*. Kyiv: Kyiv National Economic University [in Ukrainian]
8. Khaustova, V.Ye., Omelchenko, O.I. (2012). *Social policy in the regions of Ukraine: monograph*. Kyiv: Inzhok [in Ukrainian]
9. Doroshenko, V.S. (2022). *Social policy as an institution of public administration: theory and heuristics: monograph*. Bila Tserkva: Bilatserkivdruk [in Ukrainian]
10. Himmelfarb, A. (Ed.). (2022). *The Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – August 2022*. The World Bank.
11. Yarovaia, L. (2017). Human capital as a criterion for the effectiveness of modern social policy. *Society, Politics, Administration in Central Europe*, 2, 68-72 [in Russian]

Received on 28.07.23 and accepted 21.09.23